

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Тарапатов Михайло,
старший викладач кафедри прикладної філології
Маріупольський державний університет

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНО-ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ТЕКСТІВ : КОМУНІКАТИВНО- ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД

Питання здатності мови виступати інструментом маніпуляції свідомістю як індивіда, так і соціуму в цілому є особливо актуальним сьогодні та привертає увагу багатьох спеціалістів різних галузей знань. У мовознавстві вивчення маніпуляції, зокрема стратегій маніпулятивного впливу на матеріалі релігійного, політичного та рекламного дискурсів – один із актуальних і перспективних напрямків досліджень.

Актуальність проблеми визначена його відповідністю принципам антропоцентричної лінгвістики, які дозволяють органічно поєднати дискурсологічний та комунікативний підходи при розгляді релігійних та політичних екстремістських текстів. Загальнофілологічна тенденція до антропоцентричності сучасних лінгвістичних студій та міждисциплінарні дослідження сприяють зростанню актуальності дослідження релігійних та політичних екстремістських текстів, оскільки саме людина є їх реципієнтом. Своєчасність дослідження цієї проблеми зумовлена браком праць, які б аргументовано й комплексно висвітлювали реалізатори маніпулятивних стратегій релігійних екстремістських текстів на матеріалі близько- та далеко споріднених мов, та відповідністю такого аналізу суспільним запитам сьогодні. Крім того, дослідження у перспективі передбачає використання багатоаспектного підходу до аналізу релігійно-екстремістських текстів, який полягає в інтегруванні лінгвістичних, психологічних, філософських, релігієзнавчих, політологічних та соціальних сфер знання.

Загальна прикладна проблема, на вирішення якої спрямовано наукове дослідження, формулюється як встановлення арсеналу маніпулятивних тактик, що використовуються у тих типах дискурсу, які впливають на свідомість реципієнта та призводять до руйнівних явищ у суспільстві та психіці, а саме релігійному дискурсі екстремістської спрямованості; дослідження етноспецифічних характеристик стратегічного потенціалу текстів сучасних мов; виявлення маніпулятивних стратегій та тактик у нових релігійних екстремістських рухах та засобів їх вербалізації, які б слугували базисом для експертів з лінгвокриміналістики. Завданням ж цієї статті є теоретичний огляд особливостей вивчення релігійно-екстремістських текстів з позицій комунікативно-дискурсивного підходу.

Під релігійно-екстремістським дискурсом ми розуміємо частину дискурсу ворожості – практики, що представлені висловлюваннями і текстами, які мають ознаки протиправних (екстремістських) діянь чи вербального примусу до ідеологічних крайнощів [1, с. 115].

Маніпулятивний вплив в екстремістсько-релігійних текстах має ряд лінгвопрагматичних характеристик, до яких належать:

1) прихований характер реалізації функції впливу, який обумовлює побудову тексту, використання мовних засобів і мовленнєвих прийомів впливу (мовець приховує свою справжню інтенцію, так само як і свою особистість/організацію від якої виступає) [1, с. 167].

2) Інтенція автора релігійно-екстремістських текстів – надання інформації певного ідеологічного характеру у вигляді сакрального повідомлення, щоб змінити систему ціннісних орієнтирів, системи ідеологічних установок в свідомості адресата – об'єкта впливу; спонукання об'єкта впливу до такої форми поведінки, яку б той вважав проявом власної волі, крім того збудження до екстремістського акту за для запропонованих релігійних цілей або проти певної релігійної громади [2, с. 17].

3) Екстремістські тексти являють собою багаторівневу модель інтенціонального комунікативного впливу, що виражається через конкретні показники на кожному з текстових рівнів [2, с. 172]. Автор екстремістського тексту контролює ефективність маніпуляції, організує смисловий зміст тексту, підбирає відповідні мовні способи, використовує маніпулятивні методи і прийоми впливу на конкретні компоненти свідомості об'єкта. Ефективність бажаного впливу залежить як від арсеналу тактик, так і від психологічного складу особистості реципієнта/ментальності нації (у випадку політичного дискурсу).

Методологія дослідження проблеми зумовлює доцільність використання комплексної методики, зокрема методів лінгвосемантики і лінгвопрагматики, когнітивної і комунікативної лінгвістики та аналізу дискурсу, застосованих з урахуванням поставлених завдань. Метод декомпозиції лінгвістичних теорій та синтезу їх окремих положень буде використано для визначення змісту досліджуваних понять; метод вибіркового добору застосовано під час опрацювання джерел ілюстративного матеріалу, методи контекстуального аналізу, комунікативно-дискурсивної інтерпретації – для ідентифікації висловлень як актуалізаторів досліджуваних маніпулятивних стратегій; елементи методів когнітивно-семантичного аналізу будуть необхідними для визначення обсягу й змісту знання про пресупозиції та світобачення авторів досліджуваних текстів; методи конверсаційного аналізу, інтерпретації тексту, актомовленнєвого, прагмасемантичного аналізу будуть слугувати під час студіювання актуалізованих маніпулятивних стратегій і тактик; метод кількісного аналізу – для установлення частотності вживання досліджуваних елементів.

Перспективні напрямки дослідження релігійно-екстремістських текстів можуть включати наступні: 1. розширення теоретичних положень стосовно природи екстремістського дискурсу з позицій мовознавства, соціальної комунікації, релігієзнавства; 2. дослідження комунікативного виміру маніпулятивних стратегій у релігійних та політичних екстремістських текстах; 3. характеристика екстралінгвістичних і лінгвістичних параметрів, що дозволяють виявити наявність маніпулятивного впливу у релігійних та політичних екстремістських текстах; 4. встановлення видів маніпуляції у релігійних та політичних екстремістських текстах на матеріалі близько- та далекоспоріднених мов; 5. побудова класифікації стратегій маніпуляції, що реалізуються у релігійних та політичних екстремістських текстах, і визначення закономірності співвідношення стратегій, тактик, прийомів, мовних засобів; 6. виявлення маніпулятивних стратегій та тактики у нових політичних, релігійно-екстремістських рухах серед носіїв близько- та далекоспоріднених мов, які б слугували базисом для експертів з лінгвокриміналістики; 7. дослідження етноспецифічних характеристик стратегічного потенціалу у релігійних та політичних екстремістських текстах у досліджуваних лінгвокультурах; 8. встановлення перекладацьких прийомів відтворення значень з урахуванням стилістичного, прагматичного та аргументативного потенціалу мовних одиниць та складання методичних рекомендацій для лінгвокриміналістів з виявлення у текстах ознак збудження ненависті.

Література:

1. Ямпольська Л.М. Іслам і сучасний світ: лінгвопрагматичний контекст. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ, 2017. 192с.
2. Аристова А., Бабій М., Якубович М., Бутиріна М. Ісламські процеси у світі та в Україні: реалії і прогнози. Колективна монографія. Київ: УАР, 2011. № 57. 201с.